

СЛІДЧИЙ ОГЛЯД У СУЧАСНІЙ КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Літвінцова В. О.

*студент II курсу магістратури
за спеціальністю 262 – Правоохоронна діяльність
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Прийняття у 2012 р. чинного Кримінального процесуального кодексу України максимально наблизило одну до одної дві основні правоохоронні функції держави – досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності, що надало можливості як працівникам органів досудового розслідування, так і оперативних підрозділів більш вільно користуватися інструментарем як слідчих, дій так і розшукових заходів. Зокрема, це стосується і такої класичної слідчої дії як огляд, що в сучасних правових реаліях може здійснюватися як у порядку ст. 237 КПК України, так і в порядку п.п. 4, 6, 7 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Дослідження слідчого огляду у сучасній криміналістичній практиці, безумовно, базуються на науковому доробку таких фундаторів криміналістики і теорії оперативно-розшукової діяльності як К. В. Антонов, О. М. Бандурка, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, О. Ф. Долженков, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, І. П. Козаченко, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. Серед актуальних сучасних наукових пошуків у цьому напрямі слід, зокрема, відзначити роботи В. І. Алексейчук, О. А. Буханченка, М. І. Панова та ін. [1–3].

Водночас, актуальним завданням криміналістики і теорії оперативно-розшукової діяльності є комплексний аналіз проблем слідчого огляду у сучасній криміналістичній діяльності та надання на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення практики застосування цієї слідчої (розшукової) дії.

І. Гносеологічна природа слідчого огляду ґрунтується на загальному методі пізнання – спостереженні. Його характеризують такі категорії наукової оцінки: ефективність, доступність і надійність, безпека, допустимість, економічність, науковість.

Огляд, передбачений ст. 237 КПК України – це слідча дія, сутність якої полягає в безпосередньому сприйнятті, виявленні, вивченні й фіксації слідчим, прокурором, детективом, працівником оперативного

підрозділу станів, властивостей та ознак матеріальних об'єктів, які, можливо, пов'язані з учиненням чи приховуванням кримінального правопорушення.

Огляд як розшукова дія, передбачена ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (оперативний огляд), полягає в комплексі заходів щодо гласного, негласного, зашифрованого особистого чи опосередкованого ознайомлення оперативним працівником (детективом) з предметами, документами, обстановкою, іншими носіями інформації, пов'язаними зі злочинною діяльністю осіб, які становлять оперативний інтерес, за місцем їхньої роботи, мешкання та іншими місцями з метою одержання орієнтуючої чи доказової інформації. Оперативний огляд за сучасних умов є здебільшого тактичною операцією, оскільки в ході нього можуть застосовуватись одразу декілька методів і засобів оперативно-розшукової діяльності, що на практичному (функціональному) рівні забезпечує правоохоронним органам найбільший потенціал можливостей у протидії злочинності.

Основними завданнями, що вирішуються під час проведення оперативного огляду, є: установлення та конкретизування характеру й особливостей злочинних дій розроблюваних осіб, способів маскування ними підготовлюваних чи вже вчинених епізодів злочинів, знарядь і засобів учинення; установлення точного місцезнаходження предметів і документів, що можуть стати судовими доказами; фіксація об'єктів огляду за допомогою криміналістичних засобів; забезпечення цілісності цих об'єктів шляхом вилучення, переміщення, підміни, копіювання; виявлення викраденого майна, місцезнаходження цінностей, набутих злочинним шляхом, для подальшого вилучення; запобігання злочинам, які готуються, шляхом перетворення підготовлених для цього знарядь і засобів на непридатні; виявлення місць укриття злочинців, які переховуються.

2. Огляд як слідча (розшукова) дія згідно чинного законодавства регламентується ст. 237 Кримінального процесуального кодексу України, якщо вона проводиться після початку кримінального провадження на стадії досудового розслідування. Окремі види огляду як негласної (слідчої) розшукової дії, регламентовані КПК: у ст. 262 «Огляд і виймка кореспонденції» та у ст. 267 «Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи».

За криміналістичними класифікаціями (залежно від об'єктів дослідження) виділяють такі види огляду: а) огляд місця події; б) огляд місцевості і приміщень поза місцем події; в) зовнішній огляд трупа; г) огляд речей і документів; д) огляд тварин.

Огляд в режимі оперативно-розшукового заходу здійснюється відповідно до п.п. 4, 6, 7 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

За суб'єктом діяльності оперативний огляд доцільно класифікувати як проведений: особисто оперативним працівником чи групою; оперативними працівниками разом зі співробітниками різних служб і представниками інших державних органів та громадських організацій; особами, які здійснюють даний метод оперативно-розшукової діяльності за дорученням ініціатора оперативного огляду.

За місцем проведення оперативний огляд класифікується як здійснюваний: у помешканні розроблюваних осіб та їхніх зв'язків; у службових приміщеннях, що є робочими місцями розроблюваних осіб та їхніх зв'язків; в інших місцях (на вулиці, місцевості).

За тактикою здійснення та ступенем негласності оперативний огляд може бути класифікований на гласний (коли не приховується а ні факт, а ні справжня мета проведення заходу); негласний (із приховуванням факту проведення заходу); зашифрований (із приховуванням його справжньої мети).

3. Криміналістичне забезпечення огляду місця події передбачає: 1) підготовчий етап (до виїзду на місце події та дії після прибуття на місце); 2) безпосередньо огляд місця події (здійснюється загальний, а потім детальний огляд); 3) документальне оформлення результатів огляду.

4. Гласний оперативний огляд застосовується, як правило, у тісному зв'язку з іншими методами та засобами оперативно-розшукової діяльності (опитуванням, особистим пошуком та ін.) при виїзді оперативної групи на місце події, а також в інших ситуаціях. Гласний оперативний огляд проводиться за згодою власника об'єкта, що оглядається, можливо, в його присутності, і передує слідчому огляду чи супроводжує його.

З тактичної сторони проведення гласного оперативного огляду передбачає одержання на місці події упредметненої або орієнтуючої інформації про подію злочину, що може послужити початком для розкриття злочину по гарячих слідах.

5. Процес і результати огляду місця події фіксуються в протоколі, який повинен відповідати вимогам ст. ст. 104–106 КПК.

Такі форми слідчого огляду як негласної (слідчої) розшукової дії, регламентовані ст. 262 «Огляд і виїмка кореспонденції» та у ст. 267 «Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи», легалізуються відповідно до вимог розділу 5 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні.

Результати огляду, що здійснювався в режимі оперативно-розшукового заходу, передбаченого п.п. 4, 6, 7 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» можуть бути уведені у кримінальне провадження або шляхом повної легалізації матеріалів, які набули ознак документа і використовуються в процесі розслідування як докази, або через проведення інших слідчих (розшукових) дій.

Література:

1. Алексейчук В.І. Огляд місця події: тактика і психологія: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2007. 20 с.
2. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан : монографія. Харків : Право, 2021. 448 с.
3. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія / О. М. Бандурка, М. М. Перепелиця, О. В. Манжай, В. В. Шендрик. Харків: Золота міля, 2013. 352 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-20>

ПОНЯТТЯ ОБМАНУ ЯК СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Манакова А. Р.

студентка II курсу магістратури

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Загороднюк С. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

При вказівці законодавцем у правовій нормі способу як ознаки складу кримінального правопорушення, його встановлення є необхідним.

Спосіб вчинення кримінального правопорушення – це форма виразу суспільно небезпечного діяння [1, с. 112].

Спосіб обману є засобом вчинення багатьох кримінальних правопорушень, наприклад шахрайства, шахрайства з фінансовими ресурсами, заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою, контрабанди та інших кримінальних правопорушень [2].